SKOV & FOLK

MEDLEMSBLAD FOR **VERDENS SKOVE** 3 2022

s. 6 **TEMA**
De små dyrs rolle i økosystemerne

s. 18 **NATURNATIONALPARKER**
Naturbeskyttelse og biodiversitet får førsteprioritet

s. 24 **BOLIVIA**
Det juridiske slag om skovene

VERDENS SKOVE.ORG

VERDENS SKOVE .ORG
HVAD VIL DU GIVE VIDERE?

INDHOLD

Leder	*3*
Nyt fra Verdens Skove	*4*
Smukke svirrefluer og gamle skove	*6*
De danske padder	*10*
Naturen får førsteprioritet i naturnationalparkerne	*16*
Naturen Nu	*21*
Oprindelige folks juridiske rettigheder i Bolivia	*22*
Indkaldelse til generalforsamling	*26*

EN HILSEN FRA REDAKTØREN

Kære læser

Velkommen til årets tredje Skov & Folk. I dette nummer kan du blandt andet læse om de små dyrs rolle i økosystemerne. Vi ser nærmere på de danske svirrefluer og padder, inden vi tager en tur til Bolivia, hvor Verdens Skove kæmper en juridisk kamp for oprindelige folks ret til at oprette og bevare deres territorier. Du kan også blive klogere på de nye danske naturnationalparker, når vi zoomer ind på Bidstrupskovene. Sidst, men ikke mindst indkalder Verdens Skove til generalforsamling i november.

Tusind tak for din støtte og god læselyst!

Jonas Schmidt Hansen
Redaktør for Skov og Folk

CERTIFIED cradle to cradle SILVER
PurePrint® by KLS
Produceret bionedbrydeligt af KLS PurePrint A/S

NORDISK MILJØMÆRKNING 5041 0016 Trykkeri

FSC www.fsc.org MIX Papir fra ansvarlige kilder FSC® C022933

Jonas Schmidt Hansen
Redaktør for Skov & Folk

REDAKTION

Ansvarlig redaktør
Jonas Schmidt Hansen
jsh@verdensskove.org

Grafisk ansvarlig
Siri Bang
sba@verdensskove.org

Tryk
KLS Pureprint A/S

Forsidefoto
Anders Raagaard, naturfotograf

HOVEDKONTOR
Klostergade 34, 8000 Århus C
tlf. 86 13 52 32
info@verdensskove.org
www.verdensskove.org
kontortid: mandag til fredag kl. 10.00–14.00

LOKALKONTOR
Verdens Skove København
Vestergade 12, 1456 København K

Bliv medlem
Medlemskontingentet er 300 kr. om året.
Tilmeld dig via:
www.verdensskove.org/bliv-medlem

Flytter du?
Så husk at give Verdens Skove din nye adresse.

Oplag
4.500. Tilsendes alle medlemmer og abonnenter.
Issn 1396-2043

Skov & Folk er støttet af
Undervisningsministeriets Tips/lottomidler og Bibliotheksstyrelsen.

KLIMAKRISEN ER IKKE LÆNGERE BARE EN FJERN *FREMTID*

Klimakrisen er her allerede nu og varmerekorder er igen og igen blevet slået verden over. Gletsjerne smelter hurtigere end nogensinde før, og vi kan desværre forvente stadig voldsommere skovbrande flere steder i år.

Vi ved, hvad løsningen er. Vi skal stoppe med at udlede CO_2 og samtidig sikre et fremtidigt optag i de naturlige økosystemer. Alligevel stiger udledningerne år efter år på trods af, at FN's videnskabelige panel IPCC endnu en gang har slået fast, at vi kun har ganske få år tilbage til at stoppe de globale udledninger.

De sidste par år har det været Coronapandemien og nu krigen i Ukraine, som har optaget en stor del af sendefladen på tv, i aviserne og på de sociale medier. Begge kriser er vigtige at forholde sig til, men hverken klimakrisen eller biodiversitetskrisen er blevet mindre relevant, blot fordi andre kriser har overtaget sendefladen. Tværtimod buldrer de stadig derudaf i takt med, at afskovningen og CO_2-udledningerne fortsætter på et stadigt højere niveau.

Derfor er de internationale forhandlinger om net-op løsningerne på biodiversitets- og klimakrisen vigtige. Det drejer sig om klimaforhandlingerne, der vil finde sted for 27. gang til november, denne gang i Egypten og biodiversitetskonferencen der, efter flere års udsættelser, nu er skemalagt til december i Canada.

Verdens Skove vil være til stede ved begge forhandlinger og arbejde for, at skovene og de oprindelige folk bliver tilgodeset i begge aftaler. Vi er nødt til at stoppe afskovningen, der lige nu bidrager til både biodiversitets- og klimakrisen. Vi skal i stedet sikre, at verdens skove forbliver robuste, så de også i fremtiden kan optage CO_2 og være livsgrundlag for både mennesker og dyr. ■

Gry Bossen
Politisk koordinator, Verdens Skove
gb@verdensskove.org

Gellerups første klimafestival

En helt ny klimafestival så dagens lys i Gellerup i starten af juni i år. På en dejlig solskinslørdag var der højt humør og travlhed på pladsen udenfor Gellerup bibliotek, hvor gæsterne blev inviteret med til Græshoppesalsa, KlimaTalks, upcycling workshops, parkvandring i Gellerup bypark og madboder. I deres iøjnefaldende røde t-shirts tilbød Verdens Skoves Junior Rangers ansigtsmaling, skraldekast og male på sten til de mindste. Der var også fremvisning af en klimafilm, som vores Junior Rangers i Gellerup har produceret i samarbejde med unge fra Uganda og Bolivia. Den nye festival har fået luft under vingerne i et samarbejde mellem Verdens Skove, Informationshus Vest, Den boligsociale helhedsplan og Gellerup Bibliotek. Vi håber selvfølgelig at gentage succesen næste år.

Nyt kontor i Bolivia

Verdens Skove opretter vores første lokale kontor i Bolivia. Vi byder derfor velkommen til Elisa i Bolivia, som skal være teamleder for Verdens Skove og lokal kontaktperson for vores projekter i landet. Gry Errboe, Verdens Skoves koordinator for Sydamerika, har derfor været en tur i Bolivia for at give Elisa en introduktion til arbejdet og til de lokale partnere, som Elisa kommer til at arbejde tæt sammen med. Gry og Elisa besøgte blandt andet det oprindelige Movima-folk, som Verdens Skove samarbejder med om produktion af kakao. Vores samarbejde har blandt andet fokus på at forsøge at finde et marked for den vilde kakao, der vokser i Movima-folkets territorium, så den kan blive solgt på et internationalt marked for økologisk, vild og bæredygtigt høstet kakao.

Ny banebrydende procedure hos FSC

Verdens Skove har de seneste to år siddet med en i teknisk arbejdsgruppe hos Forest Stewardship Council (FSC), som har arbejdet med at udarbejde en ny procedure for certificering af småskovejere og lokalsamfund. Den nye procedure hedder mundret "Continuous Improvement Procedure". Den nye procedure retter delvist op på en alvorlig svaghed i FSC systemet, som vi har påpeget siden 2003. Det har nemlig været meget svært og dyrt for småskovejere og lokalsamfund at certificere deres skovforvaltning. Helt konkret betyder proceduren, at det er muligt at implementere de vigtigste krav først og leve op til resten løbende ifølge en godkendt plan. Det gør det nemmere for en stor gruppe af skovejere herunder oprindelige folk at komme i gang med en certificering.

Skovlandbrug på skoleskemaet i Uganda

Første høst af kakao og vanilje fra skovlandbrug ved skovreservaterne Itwara og Matiri i Uganda er i hus. Verdens Skove har i samarbejde med JESE (Joint Effort to Save the Environment) blandt andet støttet etableringen af skovlandbrug med en Eco-preneurship-bus, som bringer erhvervstræning i skovlandbrug ud til lokale landmænd. På den måde behøver de studerende ikke bruge tiden væk fra markerne i et klasseværelse i storbyen, men de kan stadig opnå et diplom med akkreditering fra det anerkendte Nyabyeya Forestry College og få papir på deres uddannelse. Sammen med JESE har Verdens Skove også arbejdet med grønt entreprenørskab, og vi har i første omgang holdt workshops i lokal produktion af honningbolsjer og bivoksprodukter som for eksempel Food Wrap. Næste skridt er udvikling af en online platform, hvor landmændene kan udveksle erfaringer og modtage digital træning.

Giv naturen lov

Vi nærmer os med hast et folketingsvalg. I Verdens Skove mener vi, at det er på høje tid, at de danske politikere tager hånd om naturens alarmerende krise. Mere end hver fjerde af vores danske arter af dyr, planter og svampe er enten uddøde eller i fare for at uddø. Det skyldes, at den vilde natur mangler plads i Danmark. Faktisk er mindre end én procent af det danske areal afsat til vild natur. Det er for lidt til arternes overlevelse, for lidt til smukke naturoplevelser og for lidt at give videre til næste generation. Derfor vil vi have en lov, der giver naturen plads og stopper tabet af arter: En Naturlov! Naturloven skal sikre mindst ti gange så meget plads til vild natur. Vær med til at give partilederne et lille egetræ med et krav om at Danmark får en naturlov. Gå ind på givnaturenlov.verdensskove.org og skriv under på til-og-fra-kortet. Vil du være med til at lave aktiviteter og happenings i forbindelse med valgkampen, som kan lægge pres på politikerne og skabe opmærksomhed om behovet for at give naturen lov, så skriv til Pil Christensen på pic@verdensskove.org.

De smukke svirrefluer fortæller os om de gamle skove

Biodiversiteten er presset, og det går især ud over insekterne, der har stor betydning for økosystemerne. Det gælder eksempelvis de **vilde bestøvere**, som mange planter er afhængige af for at kunne sætte frø og frugt. I Danmark er nogle af de **vigtigste bestøvere** bier, dagsommerfugle og svirrefluer. Svirrefluerne kender du måske ikke så godt, men de er smukke og farverige, og de kan fortælle os om, hvordan det står til med de gamle skove.

Af Ida Lund, geografistuderende

Fotos af Karsten Thomsen, PhD og lektor i biologi og geografi

Den danske sommer er synet af de smukke sommerfugle, der flakser rundt i haven. Det er lyden af summende bier i blomsterne, og alle de andre insekter, der har sin færden rundt i sommervarmen. Mange af de små bevingede væsner søger efter nektar og pollen og udfylder som vilde bestøvere en helt central rolle i økosystemerne. Mange blomster og afgrøder afhænger i forskellig grad af insektbestøvning for at kunne sætte frø og frugt. Desværre er bestøverne, ligesom mange andre insekter, under pres. Ændringer i naturen og landskaberne, intensivt landbrug og ikke mindst klimaforandringer gør, at der er massiv nedgang i mangfoldigheden og antallet af insekter både i Danmark og på globalt plan. Selvom der endelig er kommet fokus på biodiversitetskrisen, hvor unaturligt mange arter uddør på grund af mennesket, er vi stadig langt fra at bremse det tab. For der er stadig mange forskellige meninger om, hvor indsatserne skal ligge, og det er ofte insekterne og økosystemets andre små dyr, der bliver nedprioriteret eller glemt.

Svirrefluen som indikatorart

Du kender måske ikke svirrefluen ved navn, men du har muligvis set den lille yndige flue, der til forveksling kunne ligne en bi med dens gule og sorte striber.

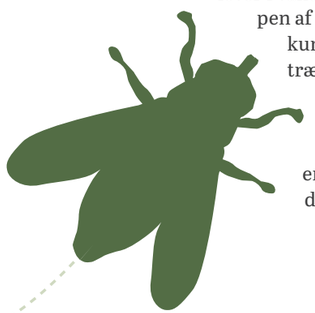
Pragtsvirrefluen er en af smukkeste danske svirrefluearter, og den er samtidig en af de mest sjældne. Skønheden er også af finde i dens latinske navn Caliprobola, der betyder "prægtig". Larven lever i rødderne af bøgestubbe under nedbrydning og i hule bøgestammer. De voksne sidder på solbeskinnede bøgestubbe, sjældnere på solbeskinnede blade eller på jorden ved siden af bøgestammer, og kun meget sjældent på blomster.

Nogle arter af svirrefluen tenderer helt over i de rødlige og grønne nuancer.

Der er gennem tiden fundet over 300 forskellige arter af svirrefluer i Danmark, hvoraf omkring en snes i dag må regnes for forsvundne igen. Forklaringen på, at svirrefluer ligner bier, hvepse eller humlebier, er rent bedrag. Fluen er nemlig byttedyr for eksempelvis fugle, men med dens sorte og gule striber kan den med lidt held forveksles med en bi, hvilket får fuglene til at tøve med at snuppe den. Denne forsvarsstrategi hedder i dyreverdenen for mimicry.

Svirrefluernes larver er specialister

Mange svirrefluelarver lever kun på én eller få bestemte planter, eller af bestemte bladlus eller billelarver. Fordi mange er specialister, kan de også bruges som indikatorarter for de biotoper, de lever i, og de kan derfor fortælle os om tilstanden af disse biotoper. Eksempelvis er nogle arter af svirrefluer indikatorarter for gammel skov. Dette inkluderer nogle arter af svirreflue larver, der kun lever i vandfyldte hulrum i toppen af træer, hvilket typisk kun kan findes i gamle træer. Derfor kan tilstedeværelsen af disse svirrefluer indikere, hvorvidt en skov er gammel. Da der er ganske få gamle skove i Danmark, er mange af gammel skov-specialisterne truede eller uddøde. De vandfyldte hulrum i gamle træer er desuden ikke kun et vigtigt levested for svirrefluerne, men også for mange andre arter.

Det er ikke kun fraværet af de gamle skove, der har konsekvenser for svirrefluen og andre insekter. Fraværet af de store græssere i naturområder i dag gør, at træer og buske bliver mere dominerende, og lysåbne partier bliver små, eller kun findes, hvor der er meget sumpet. Når skovnaturen gror til, påvirker det også tilgængeligheden af blomsterplanter. Dette mindsker diversiteten af alle organismegrupper, fra vilde bier og svirrefluer til fugle og svampe. Nogle insekter er også afhængige af ekskrementerne fra græsserne som fødegrundlag.

Fordi biodiversitet i århundreder ikke har været i fokus, går meget af vores viden og data på biodiversitet kun få årtier tilbage. Svirrefluerne er dog blandt de få insekter i Danmark, der mod forventning kan findes data på helt tilbage til 1800-tallet. Det kan begrundes med den simple forklaring, at fluerne er smukke og særlige. På samme måde som sommerfuglene er veldokumenterede grundet deres skønhed og ynde, har fascinationen af svirrefluernes farver og pragt gjort dem mere velundersøgte end andre fluefamilier. På trods af den forholdsvis store interesse for netop svirrefluer, er der i dag stadig meget,

vi ikke ved om dem, og deres bestande er ikke særligt veldokumenterede. Vores viden om svirrefluerne er, ligesom det er tilfældet med de fleste insektfamilier, begrænset sammenlignet med eksempelvis pattedyr eller fugle. Derfor finder man stadig nye arter af svirrefluer den dag i dag. Mangel på undersøgelser og dokumentation er en generel tendens blandt økosystemets smådyr og insekter, og det gør det sværere at sikre deres overlevelse. Vi ved hverken nok om insekternes rolle i økosystemet eller de trusler, der presser deres eksistens.

Stub-svirrefluen lever som larve på rådne stubbe af især gamle fyrretræer. Den kan ofte findes i Danmark i store skove med store nåletræer.

Menneskelige aktiviteter truer de vilde bestøvere

Når vi hører om udryddelsestruede dyr, er det ofte de store vilde dyr, der får mest opmærksomhed. Desværre har mange studier de seneste år også dokumenteret en faretruende tilbagegang i antallet og mangfoldigheden af insekter. Det intensive landbrug har overtaget naturens plads verden over, hvilket efterlader ganske få habitater til insekterne, samtidig med at brugen af pesticider og kunstgødning udgør en stor trussel for insekterne. Desuden er stigende temperaturer og ekstreme vejrhændelser blot nogle af de prøvelser, som klimaforandringerne udsætter økosystemerne for, hvilket også påvirker insekterne.

I Danmark blev tilbagegangen for de vilde bestøvere italesat allerede i 1929 af entomologen Wesenberg-Lund, der havde observeret ændringer i både antal og diversitet af vilde bier gennem 40 år. Der kom dengang mere og mere korn på markerne, småbiotoperne blev fjernet og moser og heder blev til fyrreplantager og kornmarker. Disse ændringer har gradvist ledt til det landbrugsland, som Danmark er i dag, hvor intensivt opdyrket landbrugsareal fylder 55 procent af landarealet.

I 2017 blev et tysk studie publiceret, med data på insekter fra forskellige naturbeskyttelsesområder i Tyskland indsamlet over en periode på 27 år. Studiet viste et gennemsnitligt fald i biomassen af de flyvende insekter på omkring 76 procent over perioden. Når populationen af insekter er så drastisk faldende i beskyttede naturområder, kan man kun gisne om, hvor skidt det står til med resten af naturen. Studiet blev offentliggjort i tidsskriftet Plos One og fik efterfølgende meget medieomtale grundet studiets omfangsrige dataindsamling og skræmmende konklusioner.

Danske forskere har sammenholdt studiets analyser og resultater og vurderet, at de danske forhold for insekter generelt er sammenlignelige med de tyske og har fundet mange af de samme tendenser i data fra Danmark.

Denne svirreflue hedder sort **vedsvirreflue**. Den lægger sine æg på våde stammer, og larven lever af at æde det døde ved. Manglen på dødt ved i naturområder betyder desværre, at flere arter fra vedsvirrefluefamilien er sjældne. Faktisk er to af de danske arter ikke set i mange år, og de er antageligt forsvundne.

Denne store, farverige og pelsede svirreflue hedder en **uldhåret pelssvirreflue**. Den er sjælden, fordi den som larve lever i hulrum med vådt, råddent ved, hvilket er sjældent da det mest findes i gamle skove. De voksne fluer har brug for hvide blomster på tjørn og skærmplanter. Kombinationen af blomstrende buske og gamle træer er endnu sjældnere i de danske skove end gamle træer alene. Derfor kan den kun findes i nogle gamle skove i det sydøstlige Danmark.

Nogle forskere frygter, at den voldsomme nedgang i bestanden af insekter kan resultere i en fuldstændig udryddelse af insekter inden for årtier - den såkaldte insektdød. Udryddelsen af insekter kan have store konsekvenser for både mennesker, dyr og planter, fordi insekterne spiller en vigtig rolle i økosystemerne. De vilde bestøvere påvirker økosystemet gennem deres samspil med de planter, der har brug for insektbestøvning for frugtsætning. Andre insekter har en central funktion i økosystemets fødekæde som fødegrundlag for eksempelvis fisk, padder, krybdyr, fugle og pattedyr, samt i omsætningen af organisk materiale. Selvom de udgør den mest artsrige gruppe af dyr i de terrestriske økosystemer, ved vi stadig ikke meget om insekterne og dermed heller ikke nok om, hvor omfangsrige konsekvenserne vil blive, hvis denne forsvinden af insekter fortsætter.

Tilbagegangen for insekter kan eksempelvis have konsekvenser for den globale fødevaresikkerhed, ikke mindst i tropерne, hvor mange planter er afhængige af insektbestøvning for at kunne sætte frugt. Derfor kan nedgangen i bestøvere og andre insekter få betydning for vores adgang til eksempelvis kakao, frugter og krydderier.

Giv naturen plads

Naturen er blevet mere og mere forarmet og artsfattig gennem de seneste 150 år. Hvis insekterne skal have bedre betingelser i Danmark, er der brug for at biodiversiteten prioriteres. Det kræver blandt andet store sammenhængende landskaber af urørt skov, hvor græssere kan sørge for lysåbne områder. Der skal være plads til vilde blomster og dødt ved, som insekterne kan udnytte. Manglen på dødt ved i de danske skove gør eksempelvis, at flere arter af vedsvirreflue-slægten er ganske sjældne. Danmarks mange ferskvandsinsekter har desuden brug for vådområderne, der er blevet drænet til landbrugsjord. En genopretning af sådanne typer af landskaber vil ikke kun gavne bestandene af insekter, men også biodiversiteten generelt.

Selvom tilstedeværelsen af mange af naturens arter ikke nødvendigvis er afgørende for vores overlevelse, vil vi gerne leve i en verden med en rig natur, hvor vi kan beundre mangfoldigheden af arter overalt. Hvis svirrefluerne, sommerfuglene og alle de andre insekter fortsat skal flyve rundt i det danske sommerland, må vi ikke længere glemme insekterne i biodiversitetsindsatserne, og vi bliver nødt til at give naturen plads. ■

De danske **padder**

Tekst og fotos af Anders Raagaard, naturfotograf

Hvis du hører ordet padde, er du så helt klar over, hvad det dækker over? Navnet kan nemt lede tankerne over på skildpadder, som reelt er nærmere beslægtet med firben og slanger. Padder dækker i virkeligheden over frøer, tudser og salamandre. Dette er en unik dyrerække med en helt utrolig livscyklus, og mange af dem med hver deres unikke kvæk.

Portræt af **strandtudse** *(Epidalea calamita)* fra Lolland

Grøn frø
(Pelophylax esculentus). Mens de andre frøer havde gemt sig, kom denne modige frø frem og kiggede nysgerrigt op fra vandet.

Tæt portræt af **skrubtudse** *(Bufo bufo).* Skrubtudser kan have både orange og blodrøde øjne.

Lille vandsalamander *(Lissotriton vulgaris)* på vej mod ynglevandhullet, i det tidlige forår. Læg mærke til de helt fantastiske, gyldne og nærmest oplyste øjne.

Voksen springfrø *(Rana dalmatina)* En kold februar nat, bevæger denne springfrø sig mod vandhullet. Springfrøen er den padder som yngler tidligst herhjemme.

Nylagte æg af springfrø *(Rana dalmatina).* Undervandsbillede fra Vordingborg. Det er karakteristisk, at **springfrøen** lægger æg under vandet ved en plante som på dette billede.

Ung skrubtudse *(Bufo bufo)* Nyforvandlet ungdyr vandrer forsigtigt rundt på landjorden. Efter et par måneder i vandet er denne nu klar til sit liv som landlevende tudse.

Padderne er firbenede, tyndhudede dyr, der enten bevæger sig ved at kravle eller hoppe. Desuden er det kendetegnende for padder, at de har to liv. Deres latinske navn, amphibia, er græsk: 'amphi' betyder af begge slags, og 'bios' betyder liv – begge slags liv. Dette understreger deres unikke natur. De har nemlig både et liv i vand som haletudse og et liv på land som voksne.

Padderne har eksisteret i cirka 350 millioner år og består globalt af over 8.000 forskellige arter. De har haft god tid til at indtage jordens mange levesteder og indrette sig i disse. I dansk kontekst opdeles padderne i to grupper: Halepadder og springpadder. Halepadderne er salamandere, og springpadder er frøer og tudser. I Danmark findes der 14 paddearter, hvoraf tre er salamandere, tre er egentlige tudser, og otte er det, vi kalder for frøer.

Sløve padder

Der findes flest padder omkring tropiske regnskove omkring ækvator og ingen i de arktiske egne og på Antarktis. Grunden til dette mønster med flest padder omkring varme regioner og færrest omkring kolde regioner er simpel: Padderne er vekselvarme dyr og kræver solens varme for at kunne bevæge sig effektivt. Dette giver dem nogle grundlæggende fordele, men også nogle ulemper. En af fordelene er, at de ikke konstant skal bruge energi på at holde en bestemt temperatur som pattedyr eller fugle. De kan derfor nøjes med en relativt lille mængde mad. Det giver dog også den ulempe, at lave temperaturer gør dem meget langsomme, da en varm muskel bevæger sig markant hurtigere end en kold muskel. Dette er særligt problematisk, når de nordiske padder står overfor et rovdyr i de tidlige forårsmåneder.

En paddes liv

Hvordan er livet som frø, tudse eller salamander? Den overordnede livscyklus starter med, at en voksen han og voksen hun vågner fra vinterhi i det tidlige forår. Disse vandrer nu sammen med alle deres artsfæller til ynglevandhullet, som ofte er det samme fra år til år. Nu starter en koncert af hanner, som lokker hunner til sig med karakteristiske kvæklyde. Der bliver kæmpet blandt hannerne om at få lov til at være den han, som sidder på hunnen og dermed viderefører sine gener. Da padderne ikke har nogle klør eller tænder, de kan såre hinanden med, handler det primært om at få væltet konkurrenterne om på ryggen ved at sparke med de kraftige lårmuskler. Når kampen er slut, og alle hunnerne har en værdig han siddende oven på sig, skyder hunnen æg ud, og hannen befrugter disse med det samme, de lander i vandet. Æggene organiseres enten i en stor klump som hos butsnudet og spidssnudet frø, i lange strenge som hos tudserne eller som små enkelte æg som hos salamanderne. Æggene ligger nu i nogen tid, hvorefter de klækker. Larven eller haletudsen, som den populært hedder, har typisk eksterne gæller og lever af alger på sten og vandplanter. Efter nogen tid bliver gællerne interne, ligesom hos fisk. Den lille haletudse gennemgår nu en fantastisk forvandling. Den udvikler for- og baglemmer, skifter fordøjelsessystem fra et plante tilpasset system til et animalsk tilpasset system og får lungeåndedræt. En fantastisk proces kendt som metamorfosen. Denne proces, hvor størstedelen af haletudsens organer udskiftes, sker løbende, mens haletudsen fortsat er aktiv. Der bliver kun holdt en kort pause, alt imens hjerte-kar-system, fordøjelse og andet udskiftes fuldstændig. Det svarer lidt til at ombygge en flyvemaskine til en båd midt i luftrummet for så at glide ned fra luften og sejle videre på vandet. Denne lille nyforvandlede padde kravler nu på land og er altså på et til tre måneder gået fra at være en vandlevende planteæder til at være en landlevende kødæder. Nu bliver padden langsomt til en voksen tudse, frø eller salamander, hvilket typisk tager to til tre år, hvorefter årets cyklus for den voksne padde gentages.

> **"Padderne har eksisteret i cirka 350 millioner år og består globalt af over 8.000 forskellige arter."**

Hvor kan padderne opleves?

Nogle af de mest almindelige arter i Danmark er butsnudet frø, lille vandsalamander, grøn frø (på Sjælland) og skrubtudse. Disse fire findes talrigt i naturen, i mange vandhuller eller i kanten af søer. Skrubtudsen og lille vandsalamander er eksempelvis tit at finde i byparker. Andre arter som strandtudsen er knyttet til sand og midlertidige oversvømmelser, som de lægger æg i. De findes derfor primært langs kysten, især Vestkysten i Jylland.

Grøn frø
(Pelophylax esculentus).
Godt camoufleret i vandoverfladen og med øjnene over vand er den grønne frø klar til at jage smådyr, men også til at hurtigt undslippe rovdyr.

Butsnudet frø
(Rana temporaria).
På vagt i underskoven, sidder frøen og kigger rundt efter smådyr, som kryber imellem bladene.

Stor vandsalamander
(Triturus cristatus)
en tidligt morgen, på vej hjem fra nattens jagt.

Butsnudet frø
(Rana temporaria).
Under parringstiden i midt april padler frøerne elegant rundt i vandet og kigger efter frøer af det modsatte køn.

Strandtudse
(Epidalea calamita)
på jagt om natten.

Springfrøen er en sand løvskovsfrø og findes ofte i dagtimerne, hoppende rundt i sydsjællandske skove. Løvfrøen bor i træer og buske, helst omkring to meter oppe og gerne i brombærkrat. Det er altså en træ-boende frø, fuldstændig som dem man skal til eksempelvis Borneo for at finde.

Løgfrøen, også kendt som kartoffeltrolden, er vores mest sjældne padde, da den er meget svær at finde. Den har ingen kvækkeposer og stemmen er derfor meget lav. Det kan derfor være nødvendigt at benytte specialiserede undervandsmikrofoner for at finde dem i yngletiden. Uden for yngletiden har den også et skjult liv, hvor den om natten graver sig op af jorden og vandrer rundt i et meget lille område for at jage biller og andre smådyr. Den lever på steder med løs jord, det kan både være sand eller løs lerjord, som i en kartoffelmark. Men landbrugsmaskiner og menneskelige trusler har ikke været gode for bestanden, og den er nu meget sjælden. I gamle dage kunne man, når man høstede kartofler, komme til at grave en løgfrø op, som lå og sov blandt dem. Deraf kommer navnet; for pludselig stod man med fire kartofler og en kartoffeltrold i hænderne.

Et af de bedste tidspunkter at opleve padder på er i parringstiden, som varer fra april til midt maj for de fleste arter. Der er både arter, som yngler før og efter dette, men det tidsinterval dækker meget godt. Her kan du opleve skrubtudser padle rundt i vandet i søerne, du kan høre kor af løvfrøer op til en kilometer væk eller opleve de charmerende blå spidssnudede frøer hoppe rundt imellem hinanden.

Paddernes udfordringer i Danmark

De danske frøer, tudser og salamandere er en gruppe dyr, som har svært ved blot at flytte et andet sted hen, hvis deres nuværende habitat ødelægges. Padder er nemlig ikke ret mobile og har derfor store problemer. Mange padders liv ender desværre, når de skal krydse veje og lignende, når de i forårsmånederne vandrer til deres ynglevandhuller. Store sammenhængende naturområder er derfor essentielle for paddernes trivsel. Padderne i de nordiske lande er primært truet af habitats ødelæggelse, og udsætning af fisk i ynglevandhuller, forurening af disse vandhuller som fører til tilgroning, fjernelse af ynglevandhullerne eller forringelse af omkringliggende landhabitat (for eksempel enge, skove, vådområder) presser paddebestandene.

> **"Et af de bedste tidspunkter at opleve padder på er i parringstiden, som varer fra april til midt maj for de fleste arter."**

Det er desværre ikke noget nyt, at padderne har svære vilkår. Selv for 30 år siden vidste man, at det stod galt til. Dengang vidste man, at adskillige arter var gået over 90 procent tilbage sammenlignet med 20 år tidligere. For de fleste arter har dette billede desværre ikke ændret sig. Padderne kunne med andre ord godt bruge en hjælpende hånd. Ligesom med så mange andre organismer handler det om plads - plads til vildskab, til biodiversitet og plads til natur for naturens skyld. ■

Løvfrø *(Hyla arborea).* Trods en beskeden størrelse på kun 4-5 centimeter, så er man ikke i tvivl om hvornår parringstiden starter, hvis man befinder sig i nærheden af en flok løvfrøer. Løvfrøerne er nemlig kendt for deres utroligt kraftige kvæk.

Sytten naturnationalparker:

Det forjættede naturland eller mere af det samme?

Danmark har fået 17 naturnationalparker. Planerne er, at de i modsætning til nationalparkerne faktisk skal implementeres med naturbeskyttelse og biodiversitet som førsteprioritet.

Af Pil Christensen og Kenneth Buk
Fotos af Jesper Nellemann

Endelig sker der reelle fremskridt for dansk natur: Syv partier har udpeget 17 naturnationalparker! Den politiske vej hertil har været lang og resultatet har et stort potentiale for at hjælpe de mange truede arter for eksempel i Naturnationalpark Bidstrupskovene, som vi ser nærmere på i denne artikel. Træerne vokser dog ikke ind i himlen. Særligt er parkernes størrelse samt planteædernes antal og naturlige adfærd ved at blive udvandet.

Nationalparker 2.0

Verdens Skove har siden 1991 arbejdet for nationalparker, hvor naturen har førsteret. I 2007 fik Danmark "nationalparker", men lovgivningen endte med at blive så udvandet, at naturen i områderne ikke er bedre beskyttet end i resten af landet, og de er derfor kun nationalparker af navn, men ikke af gavn. Det var derfor et stort fremskridt, da syv af Folketingets partier i 2021 vedtog lovgrundlaget for "naturnationalparker". Naturnationalparkerne skulle ifølge lovgrundlaget være statsejede områder på mindst 1.000 hektar uden produktion, med biodiversitet som hovedhensyn og intention om at opfylde International Union for Conservation of Nature, IUCNs internationale kriterier for nationalparker. Syv naturnationalparker blev udpeget af politikerne i 2020-21, inklusiv to til havs, og yderligere 10 til lands i marts 2022. De 15 parker til lands dækker 250 kvadratkilometer eller 0,6 procent af landet. Naturstyrelsen skal fortsat forvalte arealerne med råd fra to nationale arbejdsgrupper af henholdsvis forskere og interessenter samt en projektgruppe af lokale for hver park. Arbejdet med naturnationalparkerne begynder nu at tage form, og to parkforvaltningsplaner er godkendte, mens tre havde offentligt høringsfrist 7. juli, 2022. De første naturnationalparker indvies sandsynligvis i efteråret 2022.

Bidstrupskovenes biodiversitet er grundlagt af is

"Det kan virke lidt søgt, men vi skal tilbage til istiden for at forstå, hvorfor det her landskab er så spændende", griner Jonas Morsing Thomasen, som vi taler med i nutiden. Han er projektleder på Naturnationalpark Bidstrupskovene, der skal brede sig over 500 hektar af

> **I 2007 fik Danmark "nationalparker", men lovgivningen endte med at blive så udvandet, at naturen i områderne ikke er bedre beskyttet end i resten af landet, og de er derfor kun nationalparker af navn, men ikke af gavn.**

På roden af en væltet **bøg** skyder en mangfoldighed af små træer op, blandt andet **rødgran**, **røn**, **pil**, hyld og endnu en bøg..

Ensformig bøgeskov, hvor skovdriften har elimineret andre arter. Den forreste stamme er begroet med mos, og de hvide plamager er parasiterende svampe. Sådan en bøg får måske lov at stå og siden falde, hvis denne del af skoven bliver naturnationalpark.

På en af **Bidstrups** smukke skovenge finder vi den **lilla trævlekrone**, **fløjlsgræs** med **rødanløben blomsterstand**, **håret stængel, rød svingel** og **gule ranunkler**

Midtsjælland. Tilbage i istiden fortsætter Jonas: "Vi er i et morænelandskab, hvor isen skiftevis maser sig frem og smelter tilbage gennem årtusinder. Voldsomme kræfter af is og vand skaber forskelligartede jordbundsforhold selv inden for et lille areal. Efter istiden vokser der enge og skov frem på lave og fede, næringsrige jorde, mens de sandede og stejle jorde bliver til hedelandskaber og overdrev."

I Bidstrupskovene giver de varierede jordbundsforhold mulighed for mangfoldige plantearter, der igen har tilknyttet forskellige arter af insekter og mindre organismer. Bakker bryder horisonten og dybe dødishuller giver en variation i højde. Et dødishul er skabt af en stor klump is, der blev efterladt af en gletscher, og som efterlader sig et stort hul efter, at den er smeltet. Det har givet spektakulære fordybninger i landskabet, og det er med til at skabe den spændende variation, så helt andre planter trives her end på bakketoppen tæt ved. Bidstrupskovene er også præget af kontraster mellem lys og mørke i den tætte skov og på de åbne engarealer. Mellem tør jord og våde lavninger. Denne variation i landskabet skaber mulighed for mange typer af natur, høj biodiversitet og sjældne arter i den kommende naturnationalpark.

På de smukke skovenge kan man være så heldig at se et orange og sort, flimrende glimt af den sjældne engperlemorsommerfugl, der er kategoriseret som truet i Danmark. Det samme gælder for den lille hasselmus, som faktisk ikke er en mus, men tilhører syvsoverfamilien. Jonas' kollegaer har siden 2016 forsøgt at beskytte et af landets sidste levesteder for det lille pelsdyr med store, sorte øjne, der bygger sin sommerrede af bladene fra duftende kaprifolier. Sjældne orkideer og guldsmedearter kan forhåbentligt også sikres flere levesteder med den ny type naturforvaltning.

Natur på naturens egne præmisser

"Det er virkelig spændende, hvad det bliver til", siger Jonas. "Det er jo et paradigmeskifte for Naturstyrelsen og Dan-

Den truede **engperlemorsommerfugl** har kun få levesteder tilbage på Sjælland, et af dem er i **Bidstrupskovene.**

mark. Naturen kommer i højsædet og bliver natur på naturens egne præmisser. Træerne får lov at vokse sig gamle, falde sammen og blive til dødt ved. Dyrene får lov at æde, hvor de vil, og planterne gro, hvor de kan. Det giver nye levesteder i et vildnis, der ikke er styret af mennesker". Jonas er tydeligt engageret, men hvad kommer der faktisk til at ske, vil vi gerne vide: Trækker Naturstyrelsen sig helt tilbage og lader naturen gøre arbejdet selv? "Vi skal fjerne barrierer for naturlige processer og hjælpe dem på vej, for ellers kommer det til at gå meget langsomt med at få biodiversiteten tilbage". En central dynamik for biodiversitet er naturlig hydrologi. Det vil sige vandets frie bevægelighed i landskabet. Derfor skal dræning stoppes, hvor det kan. Heldigvis ligger Bidstrupskovene højt i landskabet, og det er ikke nødvendigt at opretholde ret mange dræn af hensyn til naboer og infrastruktur. "Det giver et fantastisk naturpotentiale", fortæller Jonas entusiastisk.

Motorsaven hjælper den vilde natur på vej

Går man tur i Bidstrupskovene, vil man kunne høre motorsaves højlydte snerren nogle år endnu. "Når en produktionsskov skal gøres til naturskov, kan det være nødvendigt at hjælpe den på vej, for ellers skulle biller og sommerfugle vente 150-200 år. En produktionsskov er domineret af træer af kun én art og én alder, som fældes, mens de er teenagere. Det svarer lidt til at udvælge de rødhårede i 5. klasse til at repræsentere den danske befolkning."

I en naturlig skov vil der være mange træarter i alle aldre. Gamle træer med huller, stående døde træer og dødt ved i skovbunden. Der vil også være mindre lysninger og flere enge vedligeholdt af dyr og vand. Uden naturgenopretning vil det tage århundreder, før naturen selv når der til, alt imens arter uddør.

"Vi kan ikke skrue tiden frem", som Jonas siger, "men vi kan fjerne nogle træer, så der bliver lys til nye træer af forskellige arter". Der vil også blive fældet træer for at genskabe enge og lysninger samt fjernet eksotiske træarter, fordi de optager pladsen fra hjemmehørende træarter, som har langt flere dyre- svampe- og insektarter knyttet til sig. Nogle steder vil man endvidere fremskynde de naturlige processer, der skaber hullede og døde træer samt dødt ved i skovbunden, ved at skære i nogle af træerne. Manglende levesteder i danske produktionsskove omfatter nemlig huller og dødt ved, som der er mange gange mere af i gammel, urørt skov. "Vi kan ikke skabe vild natur, men vi kan fjerne barriererne for de naturlige processer, og hvor det giver mening, kan vi fremskynde dem", fortæller Jonas.

De store dyr i åbenbaringen

De store planteædende dyr spiller en afgørende rolle i planerne om naturnationalparker. Den danske natur er formet gennem årtusinder af dyrenes påvirkning af vegetationen, både når de har spist den, besørget i den og betrådt den. "Dyrenes påvirkning af vegetationen er en basal naturlig proces", forklarer Jonas. "De er et vigtigt virkemiddel til at skabe variation. Dyrenes påvirkning af vegetationen skaber strukturmæssig variation i højde, områder med skiftende lys og skygge og bløde overgange mellem skovene og det åbne landskab". Om den kommende Naturnationalpark Bidstrupskovene skriver Naturstyrelsen, "Flere rapporter har peget på, at der er betydelige gevinster for biodiversiteten ved at sikre et højere græsningstryk end de nuværende naturligt forekommende tre hjortevildtarter (kron-, då- og råvildt) kan udøve". Hvilke store planteædere, der skal gå i naturnationalparkerne, er endnu ikke besluttet, og for Bidstrupskovene ligger heller ikke parkens endelige placering og størrelse helt fast. Det besluttes i en process med lokal deltagelse.

Park halveret af friluftsinteresser

Staten har sammenhængende arealer i Bidstrupskovene på over 1.000 hektar. Forskere anbefalede, at man udlagde hele det statslige areal til naturnationalpark, da størrelsen er helt afgørende for, at de naturlige processer kan udfolde sig, at bestande kan blive store og levedygtige, og at der skabes grundlag for så rig og vild en natur som muligt. Alligevel valgte regeringen og aftalepartierne kun at udlægge omkring halvdelen af arealet

En **rodvælter** skaber det døde ved i skovene, som så mange af vores truede arter har brug for. Denne gang er det et **bøgetræs** død, der skaber grundlaget for nyt liv.

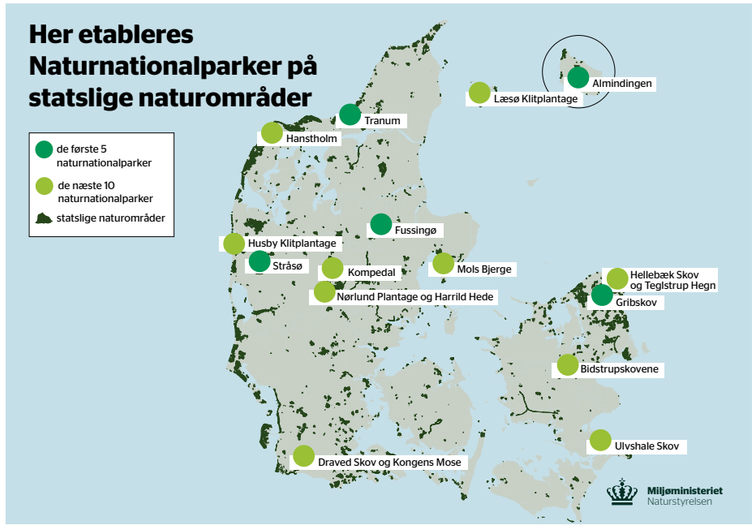

Engblommen, en af vores truede arter i stærk tilbagegang. Den smukke gule blomst er at finde på blomsterenge med høslæt og græsning uden pløjning og gødning.

Naturstyrelsen laver forsøg med veteranisering af træerne for at skabe mere dødt ved til gavn for livet i skovene.

> **"Flere rapporter har peget på, at der er betydelige gevinster for biodiversiteten ved at sikre et højere græsningstryk end de nuværende naturligt forekommende tre hjortevildtarter (kron-, då- og råvildt) kan udøve".**

til naturnationalpark. Det skyldes lokale uenigheder og de potentielle konflikter, der er mellem visse typer af friluftsliv og vild natur med store planteædere.

Træerne vokser ikke ind himlen

Verdens Skove er meget begejstret for, at Danmark nu omsider får områder, der sigter mod at blive (natur)nationalparker, der, modsat de første nationalparker, får reel og streng beskyttelse af den vilde natur efter internationale kriterier. Der er dog langt til mål.

I nogle af naturnationalparkerne er der forslag om kun at have store planteædere i en del af områderne, hvilket betyder mangel på en af de vigtigste naturlige processer. Desuden udsættes der for få forskellige arter af store planteædere i hver park. Da hver af disse nøglearter æder og påvirker naturen forskelligt, vil færre arter betyde færre naturlige processer og levesteder til andre arter. Endnu et problem i forbindelse med de store planteædere er, at de heste og kvæg, der udsættes, ikke får lov til at reproducere sig. Årsagen er at Naturstyrelsen ikke har ressourcer til at mærke og registrere alle føl og kalve. Det betyder, at dyrene ikke vil have naturlig parrings- og yngelpleje-adfærd, og vi vil som besøgende få færre store naturoplevelser. Mangel på reproduktion hos dyrene giver mindre naturlig selektion, der kunne tilpasse bestanden til miljøet, og mindre chance for at bestandens størrelse tilpasses arealet. Fra en af parkerne med lavt hegn er der fremlagt en forvaltningsplan, der tilsiger, at hjortene kan jages indeni parken af hensyn til landbruget udenfor, og kødet sælges til konsum. Det er helt ude af trit med hensigten om, at naturnationalparkerne skal være natur på naturens præmisser, uden produktion og med biodiversitet som hovedhensyn. Flere af parkerne er desuden for små som Ulvshale på 306 hektar, og flere steder udlægges kun en del af området, som Gribskov, hvor kun 23 procent bliver til naturnationalpark. Små parker betyder færre levedygtige bestande og begrænsning af naturlige processer.

Verdens Skove vil fortsat arbejde for at udvide parkerne og gøre dem bedre til at danne grundlag for den vilde natur. En opinionsundersøgelse viste for nyligt, at der i befolkningen er et stort flertal for naturnationalparkerne. Imidlertid er der risiko for at nogle få, men meget synlige modstandere af mere vild natur får stor, negativ indflydelse på udformningen. Hvis du har mulighed for det, opfordrer vi dig til at melde dig ind i din lokale projektgruppe for en naturnationalpark og tale naturens sag. Du og din støtte kan blive afgørende for naturnationalparkernes udformning, samt hvor mange arter, de kan redde fra at forsvinde fra landet. ■

NATUREN NU

• Af Rikke Vedel Nielsen

Så er det tid til **Naturen Nu** for efteråret. Her kan du læse om et par af de ting, der rører på sig i den danske natur lige nu.

Oplev Danmarks mosskorpion

Mosskorpionen (Neobisium Carcinoides) er meget udbredt i Danmark, men det er en af de arter, man skal lede lidt efter. For mosskorpionen er med sine 1-12 millimeter en lille fætter, som lever mellem mos og visne blade. Mosskorpionen har store klosakse og ligner en skorpion, men mosskorpionen er faktisk ikke en rigtig skorpion, da den ikke har en hale med giftkrog. Mosskorpioner har til gengæld giftkirtler i klosaksene, som de bruger til at lamme deres bytte som mider, edderkopper og insekter. Hvis du vil på jagt efter det lille rovdyr, så tag eventuelt en hvid bakke med i skoven og put lidt visne blade i. Måske er du heldig, at der sidder en lille mosskorpion imellem.

Dådyrets kamp for reproduktion

Efteråret er en afgørende tid for dådyrene (Dama Dama), specielt for hannerne. Det er her, det afgøres, hvem der får hunnernes gunst. Allerede i september gør hannerne sig klar til kamp ved at lave hver sit territorium - deres brunstplads. Her sprøjter de sæd og tis, som de senere ruller sig i for så at brøle højt og vise sig frem. Det gør de for at tiltrække så mange hunner som muligt, men også for at skræmme andre hanner væk. Der er nemlig rift om de gode brunstpladser, og to hanner samme sted, kan resultere i kamp, hvor de brager deres gevirer sammen. Den stærkeste han vinder brunstpladsen og dermed retten til at parre sig med alle de hunner, som kommer der. To steder, hvor der kan opleves dådyr i brunst, er Hindsgavl Dyrehave eller Jægersborg Dyrehave

Tidselsommerfugls træk

Tidselsommerfuglen (Vanessa Cardui) er en af de sommerfugle, som vi kan nyde i den danske natur helt frem til oktober, hvor den finder nektar på blandt andet tidsler. Deraf sommerfuglens navn. Men hvad sker der med sommerfuglen efterfølgende? Normalt forbindes dét at trække sydpå med fugle, som løvsangeren og gøgen, men tidselsommerfuglen bruger de sydgående vinde til at trække op mod 4.000 kilometer sydpå i ét stræk. De bruger ofte de højere luftlag, hvor de kan opnå hastigheder på 50 kilometer i timen. Hvis du alligevel skulle være så heldig at opleve samlinger af tidselsommerfuglene hen over efteråret, så nyd synet og sig på gensyn, for tidselsommerfuglen vender tilbage igen, når det bliver forår.

Et bombardement af afføring

Mange fugle trækker sydpå, når efteråret rammer Danmark, men en af de fugle, der bliver og sætter liv i det danske efterårslandskab, er Sjaggeren (Turdus Pilaris). Sjaggeren er en drosselfugl, der med sit grå hoved, mørkebrune ryg og pileformede pletter på brystet yngler i kolonier i Danmark. Sjaggeren er en ret spændende fugl, både hvad angår dens kald, men også dens forsvar mod potentielle fjender. Sjaggerens advarselskald er et noget skræppende Sjak-Sjak-Sjak, og skulle en æggetyv i form af krager og rovfugle nærme sig, arbejder koloniens Sjaggere sammen og går til angreb ved at overdynge æggetyven med afføring. Afføringen får fjerene til at klistre sammen og kan i sidste ende forvolde så meget skade på fjerdragten, at det betyder døden for tyven.

Det juridiske *slag* om Bolivias skove

Af Jonas Schmidt Hansen, redaktør

Oprindelige folks rettigheder og territorier er et stærkt forsvar for verdens skove. I Bolivia er oprindelige folks rettigheder sikret ved lov, men ofte overholdes de ikke automatisk. Derfor prioriterer Verdens Skove sammen med vores partnerorganisation, CEJIS, det juridiske arbejde med at sikre, at deres rettigheder og territorier anerkendes.

Langs **Mamorefloden** ligger flere af Movimaernes territorier, som sikrer de skove, der står i dem. Foto af Gry Errboe.

Oprindelige folk fra Bolivias lavland er skovenes, økosystemernes og biodiversitetens vogtere. Uden dem og rettigheden til deres territorier i skovene, hvor deres forfædre levede, ville langt det meste af landets uvurderlige regnskove og de såkaldte tropiske tørskove, hvor det ikke regner så meget, over tid blive ryddet til landbrug, minedrift og andet af udvindingsindustrien. Normalt er det dog en kamp at få myndighederne til at håndhæve landets love og endda forfatningen, som giver både naturen og oprindelige folk særlige rettigheder. De oprindelige folk kender ikke altid loven og deres egne rettigheder ret godt, da de ikke nødvendigvis er gode til spansk og generelt har udfordringer med at manøvrere i det bolivianske bureaukrati. Derfor hjælper Verdens Skove og vores bolivianske partnerorganisation, CEJIS (Centro de Estudios Jurídicos e Investigación Social) de oprindelige folk med netop disse udfordringer. CEJIS har nemlig specialiseret sig i at hjælpe oprindelige folk med at få retten til deres territorier samt forsvare dem juridisk imod udefrakommende trusler. Silvana Moldes Alvarodo, som er koordinator hos CEJIS, forklarer, at det ofte er en lang og krævende proces at få myndighederne til at følge national lovgivning og internationale konventioner.

"Oprindelige folk har i henhold til FN's ILO konvention retten til "frit forudgående informeret samtykke" i anliggender, der vedrører oprindelige folk og deres territorier. Det vil sige, at de har ret til at blive hørt og til at komme med indsigelser i alle sager, der vedrører dem og deres territorier. Det sker dog langt fra altid, og derfor er det nødvendigt at arbejde for at få myndighederne til at anerkende de rettigheder, som loven tilskriver," siger hun. Hun tilføjer, at en ting er lov, en anden ting er hvilken politik der føres i landet og hvilke interesser regeringen har. I Bolivia er der en interessekonflikt mellem de oprindelige folk fra lavlandet og oprindelige folk fra højlandet og bjergene samt landbrugsindustrien. De sidste årtier har der været en migration fra højlandet mod det mere frodige lavland, og tilflytterne har i

Denne **jaguar**, som Gry Errboe og Javier Bejarano, Verdens Skoves tekniske medarbejder fra Bolivia, mødte i **movimaernes territorium**, nyder godt af territoriets beskyttelse. Foto af Javier Bejarano

de senere år allieret sig med landbrugsindustrien. Oprindelige folk fra lavlandet, som ofte lever i og af skovene, har en større interesse i, at de frodige skove bevares. Tilflytterne og den eksisterende landbrugsindustri ser derimod skovene som u-udnyttet landbrugsjord, der skal ryddes for økonomisk profit.

Ekstra udfordringer under coronapandemien

Bolivia oplever derfor i disse år en eksplosiv ekspansion af landbrugsarealet til skade for uvurderlige naturområder og økosystemer. Ofte sker dette i oprindelige folks territorier uden at de oprindelige folk bliver inddraget eller hørt, eksempelvis fordi deres territorier endnu ikke er anerkendt. Silvana Moldes Alvarado fortæller, at problemerne kun er blevet værre under coronapandemien: "To dekreter er blevet besluttet af staten under påskuddet af, at ville producere mere mad til befolkningen: At udvide landbruget samt indførelsen af GMO-afgrøder (genmodificerede afgrøder, red). I virkeligheden handler det om at skabe profit til landbruget og mere eksport med øget produktionen af soja, kød, biobrændsel, bomuld, dyrefoder, sukker, majs og andet, der dyrkes i industriel skala. Den nuværende økonomiske politik fører til skovrydning og medfører at mikroorganismer, insekter og dyr dør, samt at drikkevandet forgiftes, når landbruget bruger store mængder pesticider. Det er staten, som har står bag disse idéer, og det har en direkte effekt på territorierne, da man fjerner skov for at få plads til flere marker," forklarer hun.

Under og efter den politiske tumult i Bolivia i 2019 og med pandemien som undskyldning, er kravet om at inddrage oprindelige folk ofte blevet glemt. Det sker selvom, at GMO-afgrøder, pesticider og kemikalier i landbruget har en direkte effekt på de oprindelige folk, som bliver syge og deres skove ødelagt. Samtidig har de ikke kunnet mobilisere sig og udtrykke sig under coronapandemien, da de isolerede sig ude i landsbyerne for at undgå at blive smittet, da landet lukkede ned.

"Det er en del af forfatningen, at oprindelige folk skal høres, og de nye love er i strid med den. De oprindelige folk kan dog lave egne regelsæt i egne territorier, som kan matche og modsvare de nationale regler. Krøllen på halen er, at staten skal godkende de oprindelige folks regler. Problemet er, at det er staten selv, der forbryder sig

Foto af Javier Bejarano

Illustration af Aniki Dei
www.anidei.com

Verdens Skove hjælper ud over med det juridiske arbejde også oprindelige folk med at overvåge deres territorier med droner. Foto af Verdens Skove.

mod de oprindelige folk i første omgang," forklarer Silvana Moldes Alvarado. Dog forklarer hun, at der er manøvrerum i det legale og civile rum, som kan lægge pres på regeringen og embedsværket via lobbyisme, pres på nøglepersoner i embedsværket samt via demonstrationer og blokader. Netop dette har CEJIS masser af gode erfaringer med. Og selvom det nogle gange kan virke som en sej kamp, så står de fleste af skovområderne stadig i de områder, hvor territorierne er anerkendt og de oprindelige folks rettigheder er overholdt.

Adgang til retshjælp

På grund af det øgede pres under coronapandemien har Verdens Skove og CEJIS intensiveret støtten til oprindelige folk. Gry Errboe, der er koordinator for Sydamerika for Verdens Skove forklarer, at CEJIS og Verdens Skove har øget oprindelige folks adgang til retshjælp samt fremsendt et modforslag til de tiltag, regeringen er kommet med.

"Civilsamfundet ønsker økonomisk udvikling, og det er det, regeringen påstår, at de vil sikre med de nye love, selvom det går ud over folkesundheden, miljøet og oprindelige folks territorier samt medfører marginalisering af mange oprindelige folk økonomisk. De forslag, som vi stiller sammen med CEJIS vil, hvis de gennemføres, sikre at oprindelige folks ret til frit, forudgående og informerede samtykke indskrives i kommende love, og andre større beslutninger, der kan have betydning for oprindelige folk. Når de oprindelige folks rettigheder overholdes, så hjælper det skovene og biodiversiteten," forklarer hun.

På nuværende tidspunkt leder CEJIS en undersøgelse blandt oprindelige folk for at kortlægge, hvor deres rettigheder bliver krænket. Herefter vil undersøgelsen med de oprindelige folks egne ord blive præsenteret for myndighederne, sideløbende med, at der udarbejdes et forslag til, hvordan man rent juridisk kan sikre at retten til frit, forudgående og informerede samtykke sikres i love, dekreter og større projekter. ■

Verdens Skove indkalder til generalforsamling den **5. november, 2022**

Så er det tid til at sætte kryds i kalenderen. Verdens Skove indkalder til efterårets generalforsamling lørdag den 5. november ved Riis Bakker cirka fem kilometer fra Give, hvor **vi har lejet Riishytten**. Der er vanen tro foruden generalforsamlingen lagt op til en weekend med interessante faglige debatter, ture ud i det grønne og hyggeligt samvær på tværs af foreningen fra fredag til søndag. Det er derfor muligt at ankomme fra **fredag den 4. november kl. 17 og overnatte til søndag den 6. november.**

Dagsorden for generalforsamlingen lørdag den 5. november kl. 11.00 - 15.00

1. **Valg af dirigent og referent**
2. **Fremlæggelse af bestyrelsens forslag til målsætninger og arbejdsprogram for det kommende år**
3. **Fremlæggelse af bestyrelsens budgetforslag for det kommende år**
4. **Fastlæggelse af kontingent for individuelt og kollektivt medlemskab**
5. **Indkomne forslag**
6. **Eventuelt**

PRAKTISK INFORMATION

Hytte: Riishytten

Adresse: Østerhovedvej 47, 7323 Give

Husk at melde jer til generalforsamlingen senest d. 23. oktober. På mailen **generalforsamling@verdensskove.org** Det er vigtigt, at du tilmelder dig inden deadline med tidspunkt og dage, du deltager, så vi ved hvor mange, vi skal købe mad til.

Vi arbejder på spændende og faglige oplæg samt den sædvanlige tur om søndagen efter selve generalforsamlingen.
Vi opdaterer løbende hjemmesiden med weekendens program, ligesom vi sender information ud til alle, der har meldt sig til på **generalforsamling@verdensskove.org**.

Pris:
Deltagelse på generalforsamlingen er gratis for medlemmer, men der opfordres til frivillig brugerbetaling til dækning af udgifterne.
Ikke-medlemmer kan deltage i weekenden for 500 kr.

Husk at oplyse følgende ved tilmelding:

- Hvilke dage du/I deltager og også tidspunkt
- Hvor mange I deltager af voksne og børn
- Om du/I er veganer eller har madallergi
- Om du kan lægge bil til og tage nogen med
- Om du medbringer noget specifikt (underholdning, indslag osv.)

Husk:
- Lagen og sovepose/dyne
- Kontanter til betaling af drikkevarer.

Indkomne forslag skal være bestyrelsen i hænde senest tre uger inden generalforsamlingen, fredag d. 14. oktober.
Martin Ryding Rosenkilde, martinrosenkilde@hotmail.com

Vi ser frem til at se jer alle sammen!

AFSENDER: VERDENS SKOVE, KLOSTERGADE 34, 8000 ÅRHUS C

POST
PP DANMARK
ID: 46800
SORTERET MAGASINPOST

Nye fede produkter i Verdens Skoves webshop

Vi har nye produkter i Verdens Skoves webshop. Vælg mellem **nye muleposer**, **emaljekrus** med **Carl Christian Toftes** flotte tegninger af ulven og nytryk af vores ikoniske **May the forest be with you** t-shirt i to nye farver.

Vores nye varer finder du under kategorien tøj og smykker på
www.shop.verdensskove.org

Indtægterne fra Verdens Skoves webshop støtter vores arbejde for at bevare **skov** og **biodiversitet** både i Danmark og globalt.

VERDENS SKOVE .ORG
HVAD VIL DU GIVE VIDERE?